

Sezona 2017/18.
NEIL LABUTE
SUDNJI DAN
Režija: Jana Maričić

JDP

JUGOSLOVENSKO DRAMSKO POZORIŠTE

Beograd
www.beograd.rs

Sezona 2017/18.

NEIL LABUTE
SUDNJI DAN
Režija Jana Maričić

Premijera 18. novembra 2017. u 20.30 časova na sceni Studio JDP

IZOSTAVLJENA
STRANICA...

Jugoslovensko dramsko pozorište

NEIL LABUTE
SUDNJI DAN

Neil LaBute
The Mercy Seat

Prevela Jana Maričić

Režija Jana Maričić
Scenografija Marija Kalabić
Kostimografija Maria Marković Milojev
Kompozitor Božidar Obradinović
Scenski govor Ljiljana Mrkić Popović
Dizajn svetla Dejan Draganov
Dizajn zvuka Igor Bošković

IGRAJU

Ebi Preskot ALEKSANDRA JANKOVIĆ
Ben Harkort MILAN MARIĆ

Organizator Vladimir Perišić
Inspicijent, sufler Dragana Andelković

Majstor svetla Aleksandar Baštanin

NA TRAGU ZNAČENJA

Mercy seat – kaporet – hilasterion – zaklopac – pomirilište – poklopac

Izvorni oblik naslova Labjutovog komada je *The Mercy Seat*. Kao moto drame pisac je uzeo tri stiha u kojima se pominje *mercy seat* – iz crkvene himne, iz balade Edne St. Vinsent Milej i iz istoimene pesme Niki Kejva. Kao religijski termin, *mercy seat* je engleski prevod jevrejskog pojma *kapporet*, grčkog *hilasterion*, čemu je ekvivalent u srpskom jeziku *zaklopac*, u prevodu Đure Daničića, *poklopac*, u novom prevodu Biblije, a *pomirilište* u hrvatskom prevodu Ivana Šarića.

Kovčeg zaveta bio je prekriven „zaklopcem“ (jevr. *kapporet*), koji je bio „poklopac izmirenja“, na kome su stajala dva *heruvima* [andeli od najvišeg reda] sa raširenim krilima kojima su zaklapali poklopac, a licima okrenuti jedan prema drugome (Izl 25, 17-22). Izraz „poklopac“ odgovara izrazu „pokropiti krvlju“ (Lev 16, 14) i prekriti, odn. očistiti (Lev 17, 11). Ova dva heruvima podsećala su na blizinu živoga Boga. Odavde je Gospod razgovarao sa Mojsijem i objavljuvao svoju volju. Nad ovim poklopcom prvosveštenik je mirio svoj narod s Bogom. A u *Novom zavetu* Hristos je postao „sredstvo izmirenja“ (Rm 3, 25-26); u Jev 4, 16 стоји за ово izraz „presto blagodati“. Kada je kovčeg trebalo nositi, sveštenici su ga zavijali u zavesu od Svetinje nad svetnjama, zatim ga pokrivali sa još druga dva prekrivača, a spremali su ga leviti (Br 4, 4-6).

Kovčeg zaveta je bio 650 godina vidljivi znak prisustva Božjeg narodu, a posle 600 godina sam Bog se javio i boravio na zemlji (Jov 1, 14 glasi bukvalno: „I Logos postade telo i ušatori se među nama...“ i tako je On postao ispunjenje saveza – zaveta i „prestola blagodati“ (Rm 3, 24-26). Iz svega navedenog, jasno je da je kovčeg zaveta bio znak prisustva samog živog presvetog i milistivog Boga.

Prema Otk 11,9 sk., kovčeg zaveta je u otvorenom hramu

na nebu, kao vidljivi znak da će Bog ispuniti sada ono što je obećao svome narodu. Ali, u Novom Jerusalimu apostol Jovan ne vidi hram, „jer hram je njegov Gospod Bog Svedržitelj, i Jagnje“ (Otk). (*Enciklopedija pravoslavlja*)

Značaj kovčega je bio još veći zbog sasuda koji se nalazio iznad njega, tzv. kaporet – poklopac kovčega. Kaporet je zaseban sasud u koji je na veliki Dan očišćenja kapala krv kojom su se iskupljivali svi grehovi Izraelita. Drugo značenje kaporeta može se videti iz zaveta Gospoda, koji se javio iznad poklopca između heruvima, što daje osnovu za pretpostavku da je kaporet tron Jahve koji sedi na heruvinima. (*Veliki pravoslavni bogoslovski enciklopedijski rečnik*)

Šta su tačno bili ovi heruvimi, teško je odrediti, ali se prema analogiji s religioznom umetnošću Egipta, može pretpostaviti da su bile predstave krilatih bića koja kleče ili stoje. Ovo je jedini izuzetak iz zakona koji Izraelcima zabranjuje da režu likove, što je izuzetak koji i ne krši verski zakon, jer je Kovčeg čuvan pod velom svetinje.

Zavetni kovčeg je verovatno bio uobličen pod uticajem nekog dela opreme u egipatskim hramovima. Ali ga ne treba poistovetiti s onim svetim *barijima*, barkama, u kojim su egipatski bogovi svećano nošeni tokom procesija. Pre će biti da je oblikovan prema uzoru na *naos* od zlata, srebra ili plemenitog drveta, sa slikama bogova i svetim znakovima. Na Kovčeg treba gledati kao na znamen Izraelja koji je Jahve izabrao za svoj narod, i vidljivi znak Božje nevidljive prisutnosti među svojim voljenjenim ljudima.

Najsvetiji deo Kovčega izgleda da je bilo božansko otkrovenje, što je mesto koje je Jahve propisao Izraelju (Izl 25, 22). Jahve se obraćao svom slugi [Mojsiju] iz oblaka nad zaklopcom (Lev 16, 2). Ovo je verovatno bio način na koji se obraćao i Isusu Navinu, pošto je Mojsije

umro. Zato je zaklopac samo srce svetinje, stanište Boga, i stoga se u Starom zavetu može pročitati da Jahve sedi na (ili radije, uz) heruvime. (*The Catholic Encyclopedia*)

Prema biblijskim izveštajima [Kovčeg saveza bio je] već u pustinji predmet bogoštovlja. Prijeporno je kako je taj Kovčeg saveza izgledao, da li je u početku bilo nekoliko kovčega i s kakvim se napravama drugih religija on može usporedivati. Tek za izgnanstva nastao je opis u Izl 25,10-22; 37,1-9, i to pod utjecajem uspomena na nekadašnje bogoštovlje u Salomonovu hramu. Opisuje se kao kovčeg od bagremova drva, obloženog zlatom s motjkama za nošenje i kerubima. S njegova je pokrovca („pomirilišta“) Jahve priopćavao svoje odredbe.

Pitanje je da li je Kovčeg saveza već od vremena sudaca bio smatran podnožjem, odnosno prijestoljem Jahve „nad kerubima“ (usp. npr. 2 Sam 6,2; 2 Kr 19,15; Ps 19,5; Šilo)

Ne samo zbog pobožnosti nego i zbog političke mudrosti David je prenio Kovčeg saveza u novoosvojeni Jeruzalem (2 Sam 6) gdje je 58. pr. Kr. zajedno s hramom uništen. (*Biblijski leksikon*)

Na kovčegu je ležalo Pomirilište, zlatna ploča s dva simetrična lika, kerubima u pozici klanjanja. Središnja starozavjetna svetinja, kovčeg Zavjeta (Saveza) bio je simbol Božjeg saveza sa Izraelcima, a Pomirilište je bila vidljiva točka trajne božje prisutnosti usred svoga izabranog naroda.

U kršćanskoj tipologiji kovčeg Zavjeta jest simbol Bogorodice, koja je u svome tijelu nosila začetog Krista, utjelovljenu Božju Riječ. (*Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*)

Postoje različita predanja šta se desilo sa Zavetnim kovčegom posle pada Jerusalima 587. p.n.e. (*The Catholic Encyclopedia*)

Kovčeg krije spoznaju; simbolizuje, prema tome, sveto znanje. Noja je sačuvaо pretpotopno znanje, tj. sve znanje nekadašnjeg doba, a Zavetni kovčeg sve znanje Tore. Simbol se sve više širio.

U XII veku [...] srce je postalo kovčeg. Gijom de Sen Tjeri nadahnut biblijskim tekstovima piše: *Da mi je celom ući u srce Isusovo, Svetinju nad Svetinjama, u Kovčeg zavetni, u zlatnu žaru...* Zlatna žara, o kojoj on govori, kovčeg je i Hristovo srce, i često je nalazimo u romanici. Ona je i alhemičarska posuda, u kojoj se izvodi preobražaj metala, i Gralov kalež. Tema srca, kao i tema kovčega i vrča, ustaljeni su simbol romaničke mistike. Čovekovo srce je mesto gde se odvija preoblikovanje od ljudskog u božansko. (*Žan Ševalije, Alen Gerbran: Rečnik simbola*)

IZOSTAVLJENE
STRANICE...

OSVAJANJE SLOBODE

Razgovor s rediteljkom Janom Maričić vodila Jelena Kovačević

Radnja ovog komada smeštena je u vrlo konkretan prostor i vreme, u Njujork, dan posle napada 11. septembra 2001. Kako to treba prihvati? Šta to znači po junake drame?

Jedanaesti septembar je prvi materijalni dokaz onoga što čovek naslućuje vek i po unazad – sve je moguće i sve je relativizovano. I pravci filozofije kreću u tom smeru. S potpunom relativizacijom, ne postoji više autoritet. A onda je obaranje Kula bliznakinja, kad se neko zaleti u centar sveta – dokaz da je to tako. Ostaje pitanje Kako da se *ponašam* ako je sve moguće, dozvoljeno? Kako da pravim bilo kakav izbor? Ili, baš – zašto da ga pravim? Je li to uopšte pod mojom kontrolom? Prema čemu da se odnosim kao prema autoritetu? Što ne bih ostavio ženu i decu i otišao sa ljubavnicom na drugi kontinent? Ali kako da znam šta da radim, ako sve može?

Postoji i drugi aspekt – ajde, nek udari negde nešto, nek se nešto desi, samo da ne moram više da se pitam kako da se ponašam u svetu. Evo, sad nek udari, nek padnu bombe. Da ne moram sutra na probu, da ne moram danas popodne da razmišljam jesam li je dobro vodila ili nisam. To su razlozi zašto radim ovaj komad.

Postoje drame koje se bave lomovima i pitaju kako doneti odluku, kao što je na primer Hamlet. Kod Labjuta, pak, veliki prelom kakav je katastrofa 11. septembra, postaje tek fon za jednu malu svakodnevnu ljubavnu prevaru, za neke obične ljude. Napravljen je obrt pa su u prvom planu junaci koji nisu junaci. Kako ti čitaš sklop ove drame? S tim se ne bih složila. To su pitanja koja su naoko banalnosti, i možda jesu u smislu sadržaja njihovih tema, ali i to samo na početku, u prvoj polovini komada. Svakako velika katastrofa nije otišla u drugi plan pred svakodnevicom. Ona odlazi u drugi plan zato što su se otvorila ontološka pitanja.

Kad jedan Hamlet postavlja ontološka pitanja, on postaje veliki junak tragedije. Ali kad se Ben i Ebi pitaju, ne postaju Hamleti?

I to je slika veličine katastrofe koja se odvija u Njujorku 11. septembra. Da je napolju neki pljusak ili mali zemljotres, ne bi se desilo preispitivanje, ne bi se otvorila fundamentalna pitanja među njima. Ne, napolju je smak sveta i pod takvim pritiskom Ben i Ebi otvaraju velika pitanja. Naravno, to nije dovoljno da ih učini herojima. Ali je dovoljno da ih čini ljudima. Komad je upravo o tome što njihova dilema i problem mogu svakom da se dese. Otključavanje podrazumevanih istina može svakom da se desi.

Labjut u ovoj drami uopšte nije hteo da načne temu, koja nam se ipak nameće razgovorom – vera onih koji su bili kamikaze i srušili avione u Bliznakinja. Zar im na neki način nisu suprotstavljeni naši protagonisti, u kojima nema (dovoljno) vere?

To smo sada mi i oni. Na jednoj probi za stolom, deleći s glumcima svoje razloge, rekla sam, kad bih bar mogla da poverujem u boga i da se malo smirim. Nažalost, vera se danas praktikuje u ekstremnim oblicima ili na nivou poštovanja tradicije. Pišući o ovo dvoje ljudi, Labjut je pisao o svima nama koji nismo u avionima i kombijima, ili kelijama i hramovima, o svima nama ostalima. To je osetljivo pitanje, i ja ne ulazim u lične izbore. Moje intimno osjećanje sveta je takvo, iako bih volela da nije. Nije reč ni o kritici ni o pitanju mog ukusa; to nije stav (jer se nadilazi polje stavova). Veoma bih volela da mogu da poverujem u Boga, i smatrujući se agnostikom, ostavljam prostor za to.

Ovi junaci ne znaju šta će pred mogućnostima koje su im otvorene. *Mercy seat* je otvoren. I naš se kovčeg

otvori na kraju komada. Sad su ploče sa deset zapovesti u našim rukama. A šta će s njima? Ja nisam dorasla tome! Ni ovi moji ljudi u predstavi. Ni svi ljudi koje gledam oko sebe, svakog dana, u svim situacijama... Evo, sad imam priliku, osvojio sam slobodu, otvorio sam *mercy seat*; napolju je svetski rat – kako god ga zvali – sudnji dan se dogodio, i imam još jednu priliku. S tim da, kad se sudnji dan dogodi, Bog sudi, ti ideš dole u pakao, a ti u raj. Ali ja stojim sam. I nema nikog, kako kaže Ebi, nikog ispred mene s kim mogu da ostvarim kontakt. I nema nikog da mi pokaže put. Šta će onda, nego da se vratim u poznato i sigurno, jer ovo drugo ne znam. Čovek je prepušten samom sebi, i zahtevima svog superega koji su sve teži i nepodnošljiviji.

Mogućnost izbora povlači za sobom odgovornost. A kako je to u situaciji sudnjeg dana?

Hvala humanistici na individualizaciji, ali ne znam koliko je čovečanstvo duševno sazrelo da isprati zahteve sopstvenog intelekta, superega. Negde od XIX veka, vera postaje izbor. U gomili izbora i raskrsnica koje stalno treba praviti, čovek nekad poželi – da udari avion u Bliznakinje i da pomisli – „Eto, tri dana vanrednog stanja“ i – „Uh, malo da se odmorim.“ Da neko drugi preuzme moju sudbinu u svoje ruke. Ima nešto utešno u velikim katastrofama, a to je osećanje da nije sve do mene.

Šta znači raditi duodramu? Koje su njene zamke ili olakšice?

Ovaj komad se dešava u *real time*-u, dakle, mi gledamo razgovor dvoje ljudi od sat i po. To je bio iscrpljujući, naporan rad, pogotovo što svaka tematska ili značenjska podcelina proizlazi jedna iz druge, i jedna ne postoji bez druge. Teško smo se probijali kroz komad – ne da nismo znali šta radimo, nego je zadatak naporan. Svaki put smo morali iznova da osvajamo svaki stupanj do kojeg oni sukcesivno dolaze. Otvareale su se stvari koje su podrazumevajuće u njihovom odnosu. A podrazumevanje uvek stvara najveće nesporazume, pa čak i patologije u međuljudskim odnosima. Ne razumeju se i ne izgovaraju se fundamentalna pitanja, koja su, s druge strane, očigledna ili možda banalna. Ali kad se pokrenu, ništa više ne može da bude isto između njih, ne može da se vrati na staro. Naporno je u emocionalnom smislu, zato što su Milan i Aleksandra prigrili moju otvorenost i na nju odgovorili svojom, glumačkom, jer igraju ljude koji se prvi put otvaraju jedno drugom. Teško je otvoriti se nekome ko vam je blizak. Sa strancima

ljudi imaju spontaniji odnos. U bliskom odnosu postoji ulog, i istorijat podrazumevanja. Postoji šema, navika. Svaki izlazak iz sigurne zone donosi nevolju, donosi emocionalni angažman, rizik.

Zašto bekstvo ovo dvoje ljubavnika ne uspe?

Misljam da ovo dvoje ustuknu zato što su njihove prilike takve da bi neminovalo morali da naprave drastičan zaokret u svojim životima: od promene identiteta do promene strukture svog odnosa. (Oni više ne bi bili ljubavnici koji se kriju, što najviše određuje njihov odnos. Ta veza samo zbog toga i postoji – jer je zabranjeno voće, jer je u pitanju strast a ne ljubav.) Oni ustuknu od bekstva stoga što ne znaju šta bi jedno s drugim kada bi trebalo da zaista postanu par, možda bračni par, nekakva porodica. To bi značilo izmeštenje, promenu, to bi bila suštinska odrednica njihovog eventualnog bekstva. To nije samo pitanje da li će u drugu američku državu ili na drugi kontinent. Oni ne znaju šta će dalje ako njihov odnos nije sakriven od drugih, vremenski ograničen, nabijen strahovima da neko za njega ne sazna, nabijen idejom da ka nečemu idu a to im sve više izmiče, itd. To su sve snažne odrednice njihovog odnosa, u kome se oni tako dobro snalaze. Jedanaest septembra je poremetio njihovu strukturu.

Za mene je to najveći događaj u savremenoj istoriji i u mom životu, kad govorimo o geopolitičkom, i u izvesnom smislu, o duhovnom planu. Od broja žrtava, nažalost, daleko je fundamentalnije pitanje straha i nesigurnosti koje svi osećamo, i činjenica da više ne postoji sigurna tačka u zapadnom svetu.

I pored te vrste nesigurnosti, paralelno, čovek uvek prvo oseti olakšanje kada se katastrofa dogodi. Isčekivanje je ono što čoveka umara. Niče kaže da ako stvarno hoćeš da kazniš nekoga, kazni ga onda kad je uradio nešto dobro, a ne kad je pogrešio. Zato što čovek kad je uradio nešto loše, on kaznu isčekuje, tako da, kad ona dođe, dođe i olakšanje. Labut kroz Bena govori o toj vrsti olakšanja. Mi danas, posle 11. septembra, stalno nešto isčekujemo. Naučeni smo da isčekujemo uvek neku nevolju.

Koliko ova predstava ima veze sa zbivanjima u Srbiji?

Sad nemam šta da kažem o Srbiji. Kad se budem pitala o Srbiji, nešto drugo će da režiram. Srbija je samo moja okolnost. Nisam bila u Njujorku 11. septembra, ali sam bila ovde devedesetih godina, i '99, i kad su ubili Đindjića, i kad su bile poplave (nešto sam sigurno izostavila, zato što sam vremenom habituirala, kao i svi mi ovde)... Nema suštinske razlike koja bi u ovom

Nil Labjut u Srbiji

29. mart 2004, Jugoslovensko dramsko pozorište, Beograd

RAZVALJIVANJE (*Bash: Latterday Plays*)

Režija: Iva Milošević

13. decembar 2006, Beogradsko dramsko pozorište, Beograd

NEKE DEVOJKE (*Some Girls*)

Režija: Gorčin Stojanović

9. mart 2008, Atelje 212, Beograd

OBLIK STVARI (*The Shape of Things*)

Režija: Marica Vuletić Naumović

09. april 2015, Atelje 212, Beograd

NOVI ZAVET i DAR MAR (*The New Testament and Helter Skelter*)

Režija: Marko Misirača

IZOSTAVLJENE
STRANICE...

Beleška o programu

U pripremi ovog programa korišćeni su sledeći izvori:

- Jon Robin Baitz and Neil LaBute „Neil LaBute“. *Bomb*, No. 83 (Spring, 2003), pp. 56-61, New Art Publication
- *Biblijski leksikon*. Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1988.
- *The Catholic Encyclopedia*, An international work of reference on the constitution, doctrine, discipline, and history of the Catholic church in 15 volumes. Vol. 1. New York, The Encyclopedia Press, 1907 to 1914
- *Enciklopedija pravoslavlja*, knj. 2. Beograd, Savremena administracija, 2002.
- Trevor R. Griffiths: *The Theatre Guide*. London, A & C Black, 2003
- John Istel and Neil LaBute „Who is Neil LaBute and Why is He Saying Those Terrible Things About You?“. *American Theatre*, November 2001, pp. 38-40, 100.
- *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*. Zagreb, Sveučilišna naklada Liber, Kršćanska sadašnjost, Institut za povijest umjetnosti, 1979.
- Žan Ševalije, Alen Gerbran: *Rečnik simbola*, Mitovi, snovi, običaji, postupci, oblici, likovi, boje, brojevi. Novi Sad, Stylos – Kiša, 2004.
- *Veliki pravoslavni bogoslovski enciklopedijski rečnik*. Beograd, Pravoslavna reč, 2010.
- <http://timeline.911memorial.org/#Timeline/2>
- www.nickcave.com

Prevod engleski/srpski: Vesna Radovanović

Saradnik na programu: Stefan Stojnić, student volonter na BG praksi

Fotografije s probe: Nenad Petrović

Dizajn plakata i korica: Mirko Ilić Corp.

CIP - Каталогизација у публикацији -
Народна библиотека Србије, Београд

821.111(73)-2:792.091(083.97)
821.111(73):929 Лабјут Н.(047.53)

NEIL LaBute: Sudnji dan : режија Jana Maričić
: премијера 18. новембра 2017. на sceni
Studio JDP : сезона 2017/18 / [програм
uredili Jelena Kovačević, Gorčin Stojanović
; фотографије Nenad Petrović]. - Beograd
: Jugoslovensko драмско pozorište, 2017
(Beograd : Službeni glasnik). - 26 str. :
фотogr. ; 21 cm

Tiraž 500. - Biografije: str. 21.

ISBN 978-86-80513-87-4

a) Лабјут, Нил (1963-) - "Судњи дан" -
Сценско извођење - Програми COBISS.
SR-ID 249811980

MEDIJSKI SPONZOR

PRIJATELJ KUĆE

Jugoslovensko драмско pozorište
Kralja Milana 50
11000 Beograd

Direktor
Tamara Vučković Manojlović

Umetnički direktor
Gorčin Stojanović

Program uredili
dr Jelena Kovačević
Gorčin Stojanović

www.jdp.rs
Telefoni blagajne
2644 447 i 3061 957

Štampa
Službeni glasnik
Tiraž 500